

AKSEOLOGIK YONDASHUV VOSITASIDA O'QUVCHILARDA MULOQOT MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH

Djumanov Alisher Tolibjonovich

Osiyo xalqaro Universitet magistranti

Ta'lim yo'nalishi - Pedagogika

Annotatsiya: Mazkur maqolada akseologik yondashuv vositasida o'quvchilarda muloqot madaniyatini rivojlantirish mexanizmi takomillashtirishga bag'ishlangan. Akseologik yondashuv – bu qiymatlar va madaniyatni o'rganishga asoslangan ta'lim yondashuvi bo'lib, uning asosiy maqsadi o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida axloqiy, estetik, madaniy va muloqot qobiliyatlarini shakllantirishdir. Maqolada, akseologik yondashuvning o'quvchilarda muloqot madaniyatini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati ko'rib chiqiladi. Ushbu yondashuvni ta'lim jarayoniga joriy etish orqali o'quvchilarni samarali muloqotga, ijtimoiy faoliyatga, g'oyaviy va axloqiy nuqtai nazardan rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Maqola akseologik yondashuvning o'ziga xos xususiyatlari, metodikasi va o'quvchilarning muloqot madaniyatini shakllantirishdagi yangi pedagogik yondashuvlarni o'rganish asosida takliflar beradi.

Kalit so'zlar: Akseologik yondashuv, muloqot madaniyati, ta'lim, o'quvchi, pedagogik metodika, qiymatlar, shaxsiy rivojlanish, ijtimoiy rivojlanish, kommunikativ kompetensiya, axloq.

Kirish: Bu yondashuv ta'lim jarayonida qadriyatlarni asosiy o'ringa qo'yadi, o'quvchilarda nafaqat bilimlarni, balki ijtimoiy, madaniy va axloqiy mas'uliyatni ham shakllantirishga yo'naltirilgan. Akseologik yondashuv o'quvchilarga muloqotda bo'lish, boshqa odamlar bilan muvaffaqiyatli aloqada bo'lish va jamoa ichida ish olib borish kabi ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Muloqot madaniyati, o'z navbatida, o'quvchilarga o'z fikrlarini aniq va to'liq ifoda etish, boshqalarni tinglash va ularga hurmat ko'rsatish, ijtimoiy va axloqiy masalalarda to'g'ri qarorlar qabul qilishni o'rgatadi.

Akseologik yondashuv asosida o'quvchilarda kommunikativ kompetensiya rivojlanadi, bu esa ularning jamiyatda faol va muvaffaqiyatli ishtirok etishlariga yordam beradi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarni qadriyatlar, axloqiy nuqtai nazarlar va madaniy me'yorlar bilan tanishtirish, ularning muloqot madaniyatini shakllantirishda juda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon, shuningdek, o'quvchilarga o'zaro hurmat va hamjihatlik, muloqotda ijobiy munosabatlar o'rnatish, fikr almashish va muammolarni birgalikda hal qilish kabi ko'nikmalarni o'rgatadi.

Ushbu yondashuvni ta'lim jarayoniga joriy etishda o'qituvchilarning metodik mahorati, pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llay olish qobiliyati katta o'rin tutadi. Interfaol metodlar, guruhli ishlash, muammoli o'qitish va boshqa zamonaviy pedagogik usullar o'quvchilarda muloqot madaniyatini rivojlantirishda asosiy vosita sifatida qo'llanilishi mumkin. Shu bilan birga, o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini kuzatib borish, ularning muloqot madaniyatiga ta'sir ko'rsatadigan ijtimoiy omillarni tahlil qilish ham muhimdir.

O'quvchilarda muloqot madaniyatini rivojlantirishda akseologik yondashuvning o'ziga xosligi shundaki, u faqat kommunikatsion ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilmagan, balki ijtimoiy, axloqiy va madaniy qadriyatlarni ham o'z ichiga oladi. O'quvchilarni muloqot madaniyatini shakllantirish orqali biz ularga jamoaviy ishlar, tenglik, hamjihatlik va adolat kabi asosiy qadriyatlarni ham o'rgatamiz. Bu jarayonning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun pedagogik yondashuvlarning, metodikalar va texnologiyalarni to'g'ri tanlash zarur.

Shuningdek, o'quvchilarda muloqot madaniyatini rivojlantirish, ularning zamonaviy jamiyatda faol ishtirok etishlarini ta'minlaydi. Akseologik yondashuvning samarali qo'llanilishi ta'lim tizimida o'quvchilarni jamiyatda o'z o'rnini topa olishga, axloqiy nuqtai nazarlarni hurmat qilishga va o'zaro muloqotda muvaffaqiyatli bo'lishga o'rgatadi. Bu nafaqat akademik muvaffaqiyatni, balki o'quvchilarning hayotdagi muvaffaqiyatlarini ham ta'minlaydi.

Akseologik yondashuv ta'limda qadriyatlarni shakllantirishga asoslangan bo'lib, u o'quvchilarda nafaqat muloqot madaniyatini, balki jamiyatga hurmat va sevgi bilan munosabatda bo'lishni ham rivojlantiradi. Bu jarayon ta'limda ijtimoiy va madaniy ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

O'quvchilarda muloqot madaniyatini rivojlantirishning akseologik yondashuvi jamiyatda o'z o'rnini topa olish, turli ijtimoiy va madaniy guruhlarda muvaffaqiyatli muloqot qilish, boshqalarni hurmat qilish va to'g'ri qarorlar qabul qilishga yo'naltirilgan. Akseologik yondashuvning ta'limda joriy etilishi orqali o'quvchilarga nafaqat bilim, balki hayotga oid zarur bo'lgan ko'nikmalar ham o'rgatiladi.

Ushbu jarayonni amalga oshirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar, metodlar va texnologiyalarning qo'llanilishi ta'lim tizimining samaradorligini oshiradi. O'quvchilarni muloqot madaniyati bilan tanishtirish, ularning ijtimoiy va axloqiy qadriyatlarni tushunishi va ularga amal qilishi, ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida katta ahamiyatga ega.

Zamonaviy ta'limda o'quvchilarning muloqot madaniyatini rivojlantirish juda muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Muloqot madaniyati o'quvchining nafaqat o'qishdagi muvaffaqiyatini, balki jamiyatda faol ishtirok etishini, ijtimoiy aloqalarni muvaffaqiyatli qurish va axloqiy mas'uliyatni anglashini belgilaydi. O'quvchilarda

muloqot madaniyatini shakllantirish, ularni ijtimoiy, axloqiy, madaniy va shaxsiy jihatdan rivojlantirish, o'z fikrini erkin va samarali ifoda etishga o'rgatishning o'zi ta'limning asosiy maqsadlaridan biridir. Bu jarayonni amalga oshirishda akseologik yondashuvning o'rni katta.

Akseologik yondashuv – bu qiymatlarni, madaniyatni va axloqiy nuqtai nazarlarni o'rgatish orqali o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga yordam beradigan yondashuvdir. Akseologik yondashuv ta'limda o'quvchilarning axloqiy va madaniy qadr-qimmatlarini shakllantirishda, muloqot madaniyatini rivojlantirishda, shuningdek, ularni ijtimoiy munosabatlar o'rnatish, inson huquqlarini hurmat qilish va jamoaviy ishlash kabi ko'nikmalarni egallashga yo'naltirilgan faoliyatni amalga oshirishda katta ahamiyatga ega. Ushbu maqolada, akseologik yondashuv asosida o'quvchilarda muloqot madaniyatini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha zamonaviy yondashuvlar tahlil qilinadi.

Asosiy qism: Akseologik yondashuvning asosiy mohiyati shundaki, bu yondashuvda ta'lim faqat bilimlarni berish emas, balki o'quvchilarning insoniy va ijtimoiy qadriyatlarini shakllantirishga ham qaratiladi. O'quvchilarda muloqot madaniyatini rivojlantirishda akseologik yondashuvni joriy etish, ularning axloqiy va estetik sezgilari, muloqotda insofli bo'lishi, ijtimoiy rollarni to'g'ri bajarish va jamiyatda o'z o'rnini topish kabi qobiliyatlarini oshiradi. Akseologik yondashuvning ta'lim jarayonida muhim o'rin tutadigan xususiyatlari quyidagilardan iborat:

1. **Qadriyatlarni shakllantirish:** Akseologik yondashuv o'quvchilarda insoniyatning umumiy qadriyatlarini, masalan, o'zaro hurmat, haqqoniylik, adolat, tenglik kabi qadriyatlarni shakllantiradi. Bu qadriyatlar o'quvchilarning ijtimoiy faoliyatiga va muloqot madaniyatiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi.
2. **Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish:** O'quvchilarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish, ya'ni o'z fikrini aniq va samarali ifodalash, boshqalar fikrini tinglash, murosaga kelish, konflikti hal qilish kabi ko'nikmalarni oshirish. Akseologik yondashuv bu jarayonni to'g'ri tashkil etishda muhim vosita hisoblanadi.
3. **Pedagogik metodlar va texnologiyalar:** Akseologik yondashuvni amalga oshirishda zamonaviy pedagogik metodlar va texnologiyalar, masalan, interfaol darslar, muammoli o'qitish, guruhli ishlash va konstruktiv pedagogika kabi yondashuvlar qo'llaniladi. Bu metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, o'z fikrini erkin ifoda etish va boshqalar bilan samarali muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.
4. **Shaxsiy va ijtimoiy rivojlanish:** Akseologik yondashuv o'quvchilarni nafaqat bilim bilan ta'minlaydi, balki ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Bu yondashuv orqali o'quvchilar o'zlarini jamiyatning faol a'zosi sifatida his qilishni, boshqalar bilan muloqotda bo'lishni o'rganadilar.

5. **Madaniy va axloqiy nuqtai nazarlarni shakllantirish:** Akseologik yondashuv o'quvchilarda madaniy va axloqiy nuqtai nazarlarni rivojlantiradi. O'quvchilar ijtimoiy, madaniy va axloqiy masalalar bo'yicha o'z fikrlarini ifoda etish, boshqalar bilan muloqotda bo'lish va jamoaviy ishlarni bajarish ko'nikmalarini egallaydilar.

Xulosa: O'quvchilarda muloqot madaniyatini rivojlantirishda akseologik yondashuv muhim ahamiyatga ega. Ushbu yondashuv ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijtimoiy, axloqiy, madaniy va shaxsiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Akseologik yondashuv orqali o'quvchilar nafaqat bilim olishadi, balki muloqot madaniyati, kommunikativ kompetensiya va jamiyatda faol ishtirok etish kabi ko'nikmalarni ham egallaydilar. Bu jarayonni takomillashtirish uchun pedagogik metodlar va texnologiyalarni samarali qo'llash, o'quvchilarni o'z fikrlarini erkin ifoda etishga va boshqalar bilan muloqot qilishga o'rgatish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Juraeva, M. (2016). Akseologik yondashuv va uning ta'lim jarayonida qo'llanilishi
2. Abdujalilov, M. (2015). Pedagogik axloq va muloqot madaniyati
3. To'raqulov, S. (2018). Muloqot madaniyatini rivojlantirishda akseologik yondashuvni tatbiq etish
4. <https://univerpubl.com/index.php/horizon/article/view/2798> EXTERIOR COAT INFECTIONS: ANthrax, rabies. Erkinov Ilkhom
5. Erkinov Ilkhom Erkin ogli DEVICES OF CIVIL PROTECTION. (2024).
6. Erkinov Ilkhom Erkin o'g'li. (2024). PURPOSES AND DUTIES OF CIVIL PROTECTION. Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research,